

(Аныяк тудугжуларның Бүгү-эвилел чөвүлел хуралында
1956 чылдың апрель 11-де эш Н. С. Хрущевтүн чугаазындан).

(Төнчүзү 2-ги арында).

АНЫЯКТАР, СОВЕТ ТӨРЭЭН ЧУРТУҢ УЛАМ ЫДАЙГЫ ЧЕЧЕКТЕЛИШКИНИ ДЭЭШ ЧАА-ЧАА МААДЫРЛЫГ ЧОРУКТАРЖЕ!

Аныяк тудугжуларның Бүгү-эвилел чөвүлел хуралына
1956 чылдың апрель 11-де эш Н. С. Хрущевтун чугаазы

(Төңүзү).

ажыл чок туруп, кесектерни манап турар. Ол дээрде ажил агыйгы чорук бе ычмач? Эки инженер организатор кижи тургускан механизмдер үргүлчү ажылдаан турун дөш шүптү чүвени санап, шүптү чүвени белектеп алган турар ужурап. Ичан күш-ажылды бүтүрүшкүчүлүк буюм өстүрер, тудугун дүгөн темптер, ажилчыларның бедик бүтүрүшкүчүлүк ажылдары болгаш бе байдалдарда бедик ажил төлөпүр хандырылган турар. Ону кылды болор бе? Чугаажок кылды болор болгаш кылды өргөжөк чугаа. Чугаа сандаргай болгаш организас чок чорукту чок кылды керек.

Москвадан хей-хей тудугларында аай-баш чок чорукту шүтүмчүлө кылга хамааржып турарып силер билип алган дөш тудугларының инженерлеринин болгаш удуруткучуларын, а о ышкыш Главоотстройбунд начальниги эш Промысловтун тазанын ажилды сула организастаанын тунелсиде ол краинириң алаа туруп турарып мен чугаалап каайн. (Адыш часкашкыны).

Эштер! Силерни, аныяктарың, чаагай херекте, чаа-чаа күш-ажылчы маадырлыг чоруктарже партия кыйгырып турар. Совет патриоттар күш-ажылчы маадырлыг чоруктарың хейнү кылган тууду-на, оларның маадырлыг күш-ажылчының түндөлдөри аки болган тууду-на бистин чуртүзүс улам-на бай болгаш күчүлүг апар. Бистин чуртүзүс дайынган улам-на өртпн шылаас болор болгаш бистин өнүктөриниске улам-на лаара тудугчу болу боор.

Партияның XX съездинин шийтирлерин боттандырырың тазаны-биле, алдыгы беш чылдын планарың күтөдир тазаны-биле бистин мунуштууа кончуг хей улуз ажил-херектер бар. Ажил-агый болгаш култура тургузушкунуң айттылган планың совет улуз чедикшиңниг күтөдир дээринге ам бистин эң экөөннн дайынаривыс беин чигишннн турарлар. Олар капитализм-биле бистин экономика-ниг чарышты чорутуп турарымын дүтөп турарлар. Олар ыдыг чарыштан көртүп турарлар. Бистер капитализм-те дегейинг төлөкчелдеринге мында чыг чугаалап турар бис: силер капитализм хөгжүдери дөш, хуу инициативаны хөгжүдери дөш, капитализм тургузуну дөш туржуп турар силер. Бис социализм дөш туржуп турар бис. Бис бодуштуң көрүм-чурумнарымыз силерге дегерин күтөдир бис, мынчанга бистин херевиске кыжырин силерге чөтпөдиревис бис. Мынчанга бисте чүтө табын чарыш-тын чалгыс оруу бар.

Капитализм дегейинг ажилдакчылары бодунуң политиказың аде тургуса чогур боор дээриннн дугайында ам чугаалап турар апарганнар. Моон-биле кады олар мынчаар бодап турарлар: бир өвө Совет Эвилел моон сонгаар-лаа ыдыг темптер-биле бурнугаарлар болза эң мурунчыл капитализм чурттары экономика тазаны-биле СССР-ниң өрте боор үеи ырак өвөс. Олар бистин чедикшиңнеривист көрүп, оларны хүлөп көрүп турарлар, мынчалар оң чедикшиңнерден көрүп турарлар.

Ленинниң удурутказы-биле, бодунуң Коммунист партияның удурутказы-биле бистин улуз капитализмниң болгаш помещиктерниң тергизешиңни чок кылган, дегейде бисти Совет күрүенин тургускан, социализм нити-леди туруп тургускан. Эске чурттарың удустары капитализм дараалан алдырың күзеп, бистин чедип алган чүдөлдөриң чедип алдырың күзеп турар. А о чүдөлдөри капитализм болгаш помещиктер байырларлар бе мынча? Чок, капитализм ажилчы чоннара бодунуң тергизешиңни бүтү-ле арга-биле уадыр дөш, бистин чуртүзүсүн, улуз Кыдат Улус Республиканың болгаш улуз демократияның бүтү чурттарының удустарың кылганы мынча бодунуң салым-чолун бодунуң холунга алдырың оларга бербес дөш бүтү-ле чүдөлдөри кылдыр апарлар.

Капитализм боттарының капитализм дегейин, оон

малчүкчү көрүм-чурумнарың аки камгалап билерлер. Олар разведканы организастап, бисте боттарының шпионнарың, диверсантыларың чорудуп билерлер. Биске хамаарыштып империализмниң кылды турары бүтү-ле бужар-бак чүдөлдөриң бис сагыш амыр, алаа-ла тайбың көрүп олзурп болор бис бе мынча? Бис дайының танып билер, оон бүтү-ле ка-жар аргаларың чогур үеинде көрүп билер ужурап бис. Бис бистин күрүневистин аймыч чок чоруну бүтү тала-биле быжыгаар, серемчелдиг болор: дайыңнарың бүтү-ле хөдөлүшкүннөриң үе шавар ужурап бис. Бистин бурнугаар шимчээшкенинде бодунуң турган чөтөстерин болгаш чөтөстериңиң шүтүмчүлөшкөн, бис ол политика совет тургузуну быжыгаалар, бистин улуз эңис сорулганыс—коммунизмге ам бурнугаар дүгөн болгаш чедикшиңниг чорутурунга биске дуулазын дөш хамыктың мурунда бодаар ужурап бис.

Дайыңнар бис серемчелдигиңиң кошкандырымыз, бистин күрүневистин аймыч чок чорунуң органың суларамы-тарымыз идеген турар. Чок, ол кажан-лаа болбас! Пролетаржы хылын кезеде чидип болор, революцияның чаалап алышкыны, ажилчың аныгың чаалап алышкыны, күш-ажылчы чонун чаалап алышкыны кезеде алаштыр камгалаар ужурап. (Үргүлчүлөдиг адыш часкашкыны).

Эштер! Алдыгы беш чыл планың тазаны-биле Директиваларың парлаан соон дарый даштыгы парлааларга мындыг чугаалап тыттып келген: көрдүңер бе, дөртөн чыл мурунда Россия кандыг туржук—оон ажил-агый хөгжү-дүлүг, удуштуу кошкас, чалыс културалыг турду. А ам Совет Эвилел күчүлүг индустриалдыг күрүне болу берген.

Совет чурттуг быжыкына бүтүрөдө болгаш Ленинниң улуз чаагайың, марксизм-ленинизмниң идеясың улуз чаагайың хүлөп көрдө хей-хей буржуаз ажилдакчыларга барык дөртөн чыл негетинген. (Динмиттиг адыш часкашкыны).

Капитализмге болаарга социализмниң артык күштеринге чөт-бөмбүрөөннн кырында чүс-чүс миллион кижилер бүтүрөөннөр. Ол артык күштер чүтө теория тазаны-биле өвөс, харын СССР-ге болгаш улуз демократияның чурттарына социализм тургузушкунуң бүтү чорудууга-биле херек кырында бүтүрөгөн. Мынчаарга социализмниң капитализм-биле чарыкына тилгеле бистин, Совет Эвилелниң, социализм лагерини, марксизм-ленинизмни болор. (Динмиттиг адыш часкашкыны).

Социализмниң капитализм-биле тайбың чарыкыга чедикшиңнерин чедип амыр төлөдө, экономиканы, култура-ны хөгжүдериңе, чонунуң материалдыг чаагай чоруну көдүр-еринге чаз чедикшиңнерин чедип алдыра биске хей ажил-даары, боттарыңың бүтү аргаларымыз болгаш кула-зырларымыз мын ажилдары, бистин чуртүзүсүн бодуу байлаан долуу-биле ажилдары херек.

Бистин коммунист ажил-херевисте улам ыңай чедикшиңниң бурнугааралдыгына силерниң, аныяктарың хей-хей чүдөлдөри кылдырыңар негетиннн турар. Силер аныяктарга сиңиккен аныяк ыңай чүтүк-биле, энергия-биле бур-нугаар чүтүкү ужурап силер. Бистин алдыгы совет аныяктарыңың эң межердиг мурунчыл кезе — силер, комсомолчулар алдыгы беш чылдыг кайгамчык улуз планна-рың күтөдир дөш социализм чарыкы бүтү аныяктарың лаара тулар ужурап силер.

Бистин социализм Төрөн чуртүзүсүн улам ыңай чечел-телишкениңнн херээ дөш, совет улузунуң материалдыг бол-гаш културалыг амырларың экижидери дөш ону мыаыла кылдыры өргөжөк чугаа, эштер. Ол болза, улузунуң мурун-га, коммунист бейлр үеде чурттар өзү олзуар салгачы-ларның мурунуга бистин ыдыктыг хүлөдөгөвс болор. (Дин-миттиг, үргүлчүлөдиг адыш часкашкыны).

Үндүргөн шийтирлериниң күүселдезин амыдыралга боттандыраар

Районнарның партия активтериниң хуралдарының болгаш СЭКП райкомнарының пленумнарының материалдарындан

Районнарның партия активтериниң хуралдары болгаш СЭКП-ниң чамык райкомнарының пленумнары СЭКП-ниң XX съездининг түнелдери болгаш хөгжөлүг сорулгалаар дугайында айттырың чугаалашкан, ажил-агый, култура тургузушкунуң партияны удурутказын чамык экижиделдериң демгелевишкан, партияны организастап болгаш масса-политиктиг ажилдарда чөтөстерин илереткеннөр.

СЭКП-ниң XX съездин бистин партия-ныстың төөгүдө оңа съездлериниң бирөөн болганын, ол съездиниң төөгүдү шийтирлерин баз алдыгы беш чыл планын тазаны-биле Директиваларың ажилчы чоннар политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрүшкүн-биле хүлөп алганы районнарның партия активтериниң хуралдарында болгаш СЭКП райкомнары-ның пленумнарында илеткелчилер болгаш бүтү-ле саал бергеннөр оңазы-биле дем-гелеп турганнар.

СЭКП-ниң XX съездин болза, бистин партияныстың буюулаа чалгыс өвөннн улам-на быжыкканын чалгышчак херечин болган — деп, СЭКП-ниң Чаа-Хөл райкомунуң секретары эш Бегин ол райкомунуң пленумунга илеткел кылды тура чугаалаан.

Съездиниң төөгүдү шийтирлерин амырларга чедикшиңниң боттандыраар тазаны-биле практиктиг сорулгаларың чугаалажыңга райкомунуң кезигүнери дика идеяларга кырышкенин. Районнуң партия, совет организацияларының көдө ажил-агыйга удурутказында өргөйлөүр, экономикага ханылап кирбөс чорук ам-лаа тургузүлөшкөн турарың пленум айткан.

Болжоттарың партия организациялары пропаганда болгаш агитация ажилдарың ажил-агый сорулгаларың дика хоорук чорудуп турар. Молотов аттыг колхозтун партия организациясың (секретары эш Топтуу-оо) колхозчулар ортузунга чорут-кан агитация ажилың дугайында сая медээлер дика хей, мынчаарга ажил-агый-жы чедикшиңнерин көртүзүлгөри ден-диз өвөш болуп турар. Бо көдө ажил-агый чалыңың өгөндө бөр колхоз саар инек бурдузун чүтө 45 центер сүт саап алган. Ол болза, малдык ышкы ажал-газының болгаш азыралың багайың түнелс болган. Районнуң колхозтары нитизи-биле инек санындан-на чүтө 73 литр сүтү сагган. Сталин аттыг колхозта малдык баш саны хорамчалыг болуп турар.

Колхозтарда көдө ажил-агый продук-цияның чалгыс хемчээлине күш-ажыл чарыгазы дика улуз. Эрткен чалын Ленин аттыг колхоз 1 литр сүткө 17 күш-хүнү, Молотов аттыг колхоз 16 күш-хүнү чарыгдан. МТС мал ажилын механизастаарыңе кичөөнөй салбай турар. Колхозтарда картофель, кукуруза үр-еинерин бүтүн белектишкөөн.

Ол бүтү болгаш өскө-лаа чөтөстерин узуткаарыңче уланган шийтириң плен-ум хүлөп алган.

Эрим районнуң партия активтериниң ху-ралында ол айттырың тазаны-биле

илеткелди СЭКП райкомунуң секретары эш Ламадан кылган. Илеткелчи болгаш санаа бергеннөр районнуң көдө ажил-агый болгаш културалың улам ыңай хөгжүлгөниң айттырыңарыңе кол ки-чөөнөй салганнар.

Районнуң ажил-агыйның бол амыр — мал ажилы болуп турар. Алдыгы беш чылда районга инектиң баш саны ийи ка-тап, хойнуу — ийилең ажыг катап өөр. Мал ажилың продуктуну дика ула-дыр. Тарылга, шөлү калбарар.

Сорулгаларың күтөдир — улуз кү-нөшкениң ажилдарың негеп турар. Ыдыг турбуже, колхозтарың партия ор-ганизациялары дика кошкас ажилдап тур-рлар. Колхозтарың перспективтиг план-нары дика чалыс көртүзүлгөргө кызы-гааралыгын. Ону аде көөрү чугаа. Амгы үеде районда мал кажааларың шийиң дика багай. Райкууском, оон колхозтар туудунуң тазаны-биле кидик-жы колхоз туудун тодаргай удуртпай келген — деп «Коммунизмге орук» колхозтун партия организациясың секретары эш Бадырчы шийтиги шүтүмчүлөш.

Болжот буюулаа ханы билип уду-тур негетин СЭКП райком, оон сек-ретары эки күтөспөй турарың актив хуралы буруу шаап берген. Райкомунуң секретары мал ажилың фермала-рыңа ховар барып турарлар. Райком секретары эш Ламадан сөөлү ийи ай иштинде кайнаар-лаа барбаан—деп, рай-кууском даргазы эш Аракча чугаалаан.

Оон мыа мал фермаларың ажилда-кчыларың шийилеңде, малчынар ор-тузунга масса-политиктиг ажилды бай-далдарында улуз чөтөстер барын актив хуралы демгелеп.

СЭКП-ниң Барыш-Хемчик райкомунуң пленумунга съездининг түнелдериниң дугайында илеткелди СЭКП обкомунуң секретары эш Тока кылган. Илеткелчи районнуң колхозтарында болгаш совхозу-нда ажил-агыйның багайында ханы анал-тыр берген.

Алаа илереп чөтөстерин узуткаар та-лазы-биле тодаргай санаа, шүтүмчүлөдөр болган. Район Бай-Тайга район-биле социализм чарыштың керевизин чарган.

Өвөр районнуң партия активтериниң ху-ралы съездининг шийтирлерин амырларга боттандырырың практиктиг сору-галарың ханымы-биле чугаалажың көр-ген болгаш ол тазаны-биле колхозчулар-ның күш-ажылчы чедикшиңнерин дем-гелеп.

Районнуң колхозтары эрткен чылдын март 1-де инек бурдузун 60 литр сүтү сагган тургай, а бо чылдын ол-ла үеинде 80 литр сүтү сагган. Алдыгы беш чылда инектерден сүт саалазын 7 катап көүдө-диз болурун аргалары барын дурактаа көртүзүп турар. Хойжулар хей санын-дан-на 2,5 килограмм күтүп кыргырың чедип амыр дөш демисежип турарлар.

Мынчаа-лаа көдө ажил-агыйга район-нуң партия, совет организацияларың удурутказында улуз чөтөстер бар. Ол дугайында эрткен чалын «Коммунизмге орук» колхоз тектар санындан чүтө 3,8 центер, «Кызыл түк» колхоз 2,7 цент-

нер тараа алганын барымдаа кылдыр чугаалаарга-ла четчир.

Көдө ажил-агыйның чөт-чөдө бай-ды, экономиканы ханы билип удурут-негетин район организацияларың удуруткучуларың чөтөс күтөспөй турарың актив хуралы айткан.

Бистин колхозуветун Ак-Чыраада, Чаагайда турар малчыларыңа кыштын берге үелеринде район удуруткучулар-ныдан кым-лаа барбаан. Акты үеде мал-чынар ортузунда масса-политиктиг ажил чорувайн турар — деп, «Торгалык» кол-хозтун хойжу эш Дала-оол чугаалаан.

Партия активтериниң хуралы СЭКП-ниң XX съездининг материалдарың пропаган-даларыңе парторганизацияларың ки-чөөнөй улаштырган.

Тес-Хем районнуң партия активтерини хуралы колхозтарың мал болгаш чөт ажилында улуз чөтөстерин илереткен. Эрткен чалын колхозтар мал чөтөстерин белектөөриниң планнарың күтөспөй-нн, мал кажааларың чөдир белектөөр-нн ужурунда малдык күжү арган, баш саны хорамчалыг болган. Ленин аттыг колхозтун Устүт-Шынаада, Кара-Сугда, Калинин аттыг колхозтун Кызыл-Чыраа-да, Сталин аттыг колхозтун Ак-Эрakte сүт-бараан фермаларыңа хей бызаалар өлгөн.

Мал ажилың продуктуну дика ча-гыс болушаан турар. Районнуң колхоз-тары мартын 1-ге чөдир инек бурдузун чүтө 50 литр сүтү саап алган. Сталин аттыг болгаш Ленин аттыг колхозтар сүт саалазын тазаны-биле эң-не чалыс түнелдерин көртүзүп, инек санындан-на чүтө 40 адыг литр сүтү сагганнар.

Район бо чылдын чалын тарылгазынга чөтөс белектенген. Тарылга шөлдери уюберне-биле хандырылган. Ленин аттыг колхоз картофель үрөшүн ам-лаа белектен албаан. Колхозтарда нозга тарыл-газынга белектел эң-не багып чорутуңан.

Районнуң колхозчуларың ам-лаа 50 адыг хууу өлгөдө чуртташыаан турда, колхозтар туудунуң темпниң дүгөлдөп тазаны-биле организаскы ажилдар дендин кошкас чоруп турар.

СЭКП райком болгаш райкууском кол-хоз буюулаа ханы ам-лаа өргөнтөй уду-руп, оларны ажилдакчыларыңа көдө ажил-агыйның экономиказы ханы өөр-нн көрөйи турарлар. Районнуң удурут ажилдакчыларың экономиказы өөрлө-гөк ам-лаа организастагымаан. СЭКП-ниң XX съездининг материалдары өөр-нн чамык парторганизацияларда дика өргөнтөй чоруп турар.

Районнуң партия актив илереп чөтө-стерин узуткаарыңче, ажил-агыйга партияны удурутказы улам тода болгаш оперативтиг бодуруңче СЭКП райком-ун болгаш партия өзе организациялары-ның кичөөнөй улаштырган.

СЭКП-ниң XX съездининг шийтирле-рин амырларга боттандыраар тазаны-биле боттарыңың үндүргөн шийтирлериниң күтөспөй дөш организаскы ажилдары күтөдирдери партия райкомнарың чуга-ла сорулганы болуп турар.

ССРЭ-ниң кол экономикаыг сорулгасы

СЭКП-ниң XX съездининг төөгүдү шийтирлеринде социализм бүтүрүлгө-ниң бүтү алыралың улам ыңай күчүлүг көдүреринн, бистин чуртүзүсүн ажил-чы чоннарың амырларыңың матери-алдыг чаагай байлаан болгаш култур-луг денелени дика бедириниң улуз чаагай программаны айттыган.

СЭКП-ниң XX съездининг шийтирле-ри ийи системаларың — социализмниң болгаш капитализмниң экономикаыг чары-жыңга чаз үе чаданы ажилды, СССР-ниң кол экономикаыг сорулганын ший-тирлээр дөш совет улузун демиселди он бедик чаалаа көдүрүп турар. СЭКП ТБ-ның отчет илеткелчин тазаны-биле XX съездининг резолюциясында чугаалап турары болза:

«Ажил-агыйның социализмг система-зының артык күштүүнө дайымыаан, продукцины чонун киж санынча онааштыр бодурунниң тазаны-биле эң-не саймалангай капитализмг чурттарың чөдөр болгаш өртөр деп Совет Эвилел-ниң кол экономикаыг сорулганын тайбың экономикаыг чарыштын аргазы-биле тө-гүлүг кыска хуусаанын иштинде ший-тирлээр дөш көдөлдөдү бүтү-ле шүжү-гуу-биле уламчылаарың съезд өргөжөк чугаа деп санап турар.

Помещик-капитализмг Россияның бү-тү-ле ыктылаа-экономикаыг тургузуунуң төөгүдү ханы хөдөдөшкыны-биле хол-баштыр ол айттыг бистин чуртүзүсүн мурунуга революция мурунда-ла туруп келген.

Экономика тазаны-биле эң-не сайм-алангай чурттарың чөдөрлөң болгаш эртеринг өргөжөк чугаалааны дугайында айттырың В. И. Ленин Октябрьниң социализмг Улуз революцияның бүтү-үзүдө-ле бүтү-ле чидиң-биле тургускан.

Капитализмг мурунчыл чурттарың чөдөрлөң болгаш эртеринг сорулгасы социализмг революцияның тилегиңниң соонда чуртуну бүтү-ле бүтүрүшкү күш-терин көдүрериниң болгаш бистин Төрөн чуртүзүсүн күчүлүг социализмг күрү-не бодуруңың шийтирлээп күтүп бо-лур аар удуштуу хөгжүдөр дугайында

хей-хей ленинни айттышкынарда то-даргай илереткенин.

Совет улуз ленинни айттышкынары боттандырылган, Коммунист партия-ны удурутказы-биле СССР-ниң техни-ка-экономика тазаны-биле хөдөдөшкы-ның ажил өртөн. Бистин чуртүзүс хө-жөдөшкындан денелелге шүраашкы-ны төөгүдү кыска хуусаанын иштинде боттандырган, бирг чөргөң индустрия-дыг болгаш механизастың улуз кө-дө ажил-агый күчүлүг социализмг күрүсө болу берген. СССР дайы мурун-дагы чалдар-лаа удуштуу продукция-зының нити хөмчөөдөриң тазаны-биле АКШ-тан аныдагы бүтү капитализм-тиг чурттарың ажил өртөш, дегейде ийги чөрөн өлөп алган.

Ол чедикшиңнерге дайып алган, 1939 чылда партияның XVIII съездин эң-не саймалангай капитализмг чур-ттарың экономика тазаны-биле, тодаргай-лаага чонун киж буртуңе онаажыр продукция бүтүрериниң тазаны-биле чөдөр болгаш өртөр деп сорулганы херек кы-рында көдүрүп үндүргөн.

Съезд ол сорулганы көдүрүп үндүр-дө эң-не саймалангай капитализмг чур-ттары экономика тазаны-биле чөдөр бол-гаш өртөри — оларны чүтө продукция-ны нити хөмчөөдөриң тазаны-биле өвөс, харын чонун киж буртуңе онаажыр продукция бүтүрериниң хөмчөөдөриң тазаны-биле база өртөр дөш ол деп чүвени барымдаалаан. Оон-биле кады, удуштуу продукцияң, хамыктың мурунда бүтү улуз ажил-агыйның үн-дөни болуп турар аар удуштуу про-дукцияны бүтүрө шийтирлээп ужу-дулаыг деп чөс билдингир.

ССРЭ-ниң кол экономикаыг сорулганы бүтүрүп дөш демисел херектел чүдө-дөриң алыскалың тургузарыңга болгаш коммунизмг тургузарыңга, капитализмг система-биле тайбың экономикаыг чары-жың ажил-агыйның социализмг система-зы-ның тилегиңде шийтирлээп ужу-ду-лаалы.

Бистин чуртүзүсүн кол кулавыр-ларың шийт буюулаа ханы хөдөдөшкы-не, фашизмг агрессорларың херек кы-

рында чылча шаварыңе шийтирлерин не-зөө, гитлерж Германияга уду дайы улуз ажил-агыйның канчаар-лаа аажок дууг каража-гогараларың таварыштыр-ганы болгаш СССР-ниң кол экономикаыг сорулганын шийтирлээр чорукту 10—11 чылдар үеини билдингир болгай.

Дегейин ийги дайының муру-нда турганыга көрдө, СССР-ниң кол экономикаыг сорулганын шийтирлээр-ге амгы үеде улам-на тазыкчалыг байлаа тургустунган. Совет Эвилелниң матери-ал-техниктиг сууру быжыккан болгаш дика өскөн. 1940 чылдынга болаарга 1955 чылда удуштуу продукцияны бүтү-рүп 3,2 катап хей болган, ол-ла үенин дурдугунда удуштуу херектел чүдөлдө-ри ийи ажыг катап хей болган.

Дайы сөөлүндө ийи беш чылдары чедикшиңниң боттандырыңың түн-елде социализм чуртунуң экономикаыг күчүлүг дика өскөн. Ажил-агыйның соци-ализмг системаны улам-на быжыккан. Амгы үеде бистин чуртүзүс күчүлүг бол-гаш бүтү тазаны-биле саймалангай соци-ализмг бүтүрүлгө, кажан-бир шагда турганыга көрдө дика улуз материал-дыг кулавырларың, хей санын мерге-жилдиг калдырың болуп турар.

ССРЭ-ниң удуштуу базаны улам-на кү-чүлүг болуп бар чыдар. Удуштуу про-дукцияны нити хөмчөөдөриң тазаны-биле Совет Эвилел дегейде ийги чөрөн шийиң-биле өлөп турар. Совет Эвилел шойбу, капын, алюминий, чөс-холан, машина туудунуң продукцияң, элек-тронергияны, цементни бүтүреринн, хөмүр дашты казып тыварың хөмчөө-дөриң тазаны-биле Францияны, Барыны Германияны шагда-ла четтөп өртөн бол-гаш АКШ-ты бүтүрүлгө-биле чедип бар чыдар.

ССРЭ дайы сөөлүндө чылдарда чон-ун киж буртуңе онаажыр про-дукция бүтүрериниң херевизин буртуңа дика улуз шимчээшкыни кылган. Бешки беш чылды чылдарың дурдугунда чо-нуң киж буртуңе онаажыр шой ажи-дирер 60 хуу, каң—52 хуу, хөмүр даш тыыкы—37 хуу, нефть—72 хуу, элек-тронергия ажилдап үндүрүр—71 хуу,

хөвөч-сазын пөстөр бүдүрүр—40 хуу, дук кылдыг пөстөр—48 хуу, чигир—24 хуу көүдөдү.

Өскө тазанында, СССР-ниң кол эконо-миктиг сорулганын шийтирлээр дөш совет улузун демисел калбарып турар амгы үеде бүтү дегейинг байдалдары үндөниң-биле өскөргөн. Совет Эвилел ол сорулганы дайы мурунуга үе-ден ылаштыр капитализмг дегей-биле чалгыс социализмг чурт чаржып турар өвөс, харын дегейинг социализмг болгаш капитализм ийи системалары-ның тайбың экономикаыг

Часкы тарылганы кыска хуусаада доозаал

Социалисттик чарышка кыйгырган

Бай-Тайга МТС-тин механизаторлары болган кезде ажал-агынын тускай эртемнигилери алдыгы беш чылдың баштайгы чылы—1956 чылда МТС-тин мурунда салынган соругдарынын чедикшигинин күтүндүр соруга-биле Кызыл-Мажалык МТС-тин механизаторлары болган кезде ажал-агынын тускай эртемнигилерин социалисттик чарышка кыйгырган.

Бай-Тайга МТС-тин коллектив эртерек ажал-агынын чылына уулу тарыга шалып 10 хуу калыктары, тарылганы эң кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңгээлге чыгуулаш, тараанын нити чылыла-

зын 2,2 катан көүдөтүшпөөн, га бүтүрүндө ортумаа-биле 14 центнер дүжүт, кур болган куруккан черлерге 250 га куруулаш тарааш, га бүтүрүндө 200 центнер нотаан массаны ажаап ап, кызыр, чаар материалды 5 хуу камнап алырын хүлөөгөн.

Белир ажал-агы чылы — 1957 чылга белеткел кылдыр чайгы адырдылга 2 муң га чери июль 25-те, күскү адырдылга 2800 га чери сентябрь 25-те адырдып доозарын механизаторлар хүлөөгөн.

С. АДЫГ-ООЛ.

Чеди ажал хүнүндө

КАРА-БУЛУН. (Телефон-биле). Алдыгы беш чыл планынын талазы-биле Директиваларын танышкан, Танды районда Калың аттыг колхозтун тараажылары чеди хову ажалын чеди ажал хүнүндө доозарын шийтирилген. Болжол баштаар чегинин даргазы эш Михеевтин редакцияга дыңытканы болза:

—Бистин колхоз шык басырын илпирттерин харын мурун эртен чери Халык шөлүдө эгелген, ында ийи агрегат ажалдап кирген. Олар апрель 12-де 150, а да-

раанында хүн 200 гектарын шыгын басырган. Апрель 14-те Кара-Булун участкада 3 тракторлар база кирипкен.

Партиянын болган чазактын кезде ажал-агы ажалдакчыларын түндүргөн кыйгырыны улам сорук кирген колхозчу тараажылар болган механизаторлар чакгыс эш-сепкилди, бедик көдүрүшкүндө ажалдап турар. Олар тарылганы 7 ажал хүнүндө доозар деген сөзүн ээлеп шыдаарлар.

Баштайгы хүнүндө

ТУРАН. (Телефон-биле). Алдыгы беш чылдың баштайгы 1956 чылында чагай дүжүттү өстүрүп алырынга Бин-Хем районун ажалычы чоңары чүтүлдүг ажалдап турар. «Өк» совхозтун шөлүндө 13 агрегаттар ажалдап эгелген, баштайгы хүнүндө 230 гектарын шыгын басырган.

Районун колхозтарында хову ажалын эгелей берген. Почетов аттыг колхоз барган эш Тропичинин № 6 трактор бригадасы шөлү үнгенин баштайгы хүнүндө 100 ажал гектарын шыгын басырып илпирткен. Ол ышкан «Тилеке»

колхозтун Бегере участкада апрель 14-те ийи агрегаттар база ажалдап кирген.

МТС-тин 10 трактор бригадалары шуугу хамаарышкан колхозтарынче түшкөн, а мал чеди културалар тарырынга оналгыгын 3 трактор бригадалары чоокку хүнүндө үнүтирген бе. Партиянын болган чазактын кезде ажал-агы ажалдакчыларын түндүргөн кыйгырыны улам сорук кирген колхозчу тараажылар болган механизаторлар чакгыс хову ажалын 6—7 ажал хүнүндө бедик агротехниктиг негелдер аяугар доозарын шийтирилген.

Хову ажалдары эгелөөн

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). СЭБП Төн Комитетинин болган ССР Эмелинин Министрлер Чөвүлүгүн кезде ажал-агы ажалдакчыларын түндүргөн кыйгырыны Каз-Хем районун ажалычы чоңары күш-ажалды бедик көдүрүшкү-биле уткаан. Партиянын XX съездинин төгүлүг шийтирилгенге улам сорук кирген колхозчу ишчилер, МТС-тин механизаторлары чаккы тарылганы кыска үдө бедик шынарыг доозуп, чагай дүжүттү өстүрүп

алырынга кызымак ажалдап турар. Районда хову ажалдары эгелөөн.

«Ленин орук» колхоз баштайгы хүн—апрельдин 12-де 60 гектарын шыгын басырган. Ол колхозта барган эш Ильявтуг беш агрегаттарын бригадасы черин эриринге хамаарыштыр тракторларын хову ажалынче бүрүн кирип эгелей берген. «Станица орук» колхозтун Чедер, Кара-Суг шөлүндө чаккы хову ажалдары база эгелөөн.

Демниг күш-ажыл

ЧЕДЕР. (Телефон-биле). «Тилеке» кезде ажал-агы артеинин шөлүндө Кызыл МТС-тин эш Миронова уулу турган трактор бригадасынын механизаторлары болган колхозчу тараажыларын демниг күш-ажалы эгелөөн. Ол колхозта барган төз агрегаттардан алдынында черин эрөөнүнге холбаштыр дөрт тракторлар ажалдап кирген.

Тракторист эш Ненков баштайгы ийи хүн Халыккада 48 гектарын шыгын басырган. Шомбалыг шөлүдө агрегат база кирген, эш Рыбкин 33 гектарын, эш Тудников 24 гектарын илпирткенер. Ол ышкан Онгажада култивастап эгелөөн тракторист эш Исakov 18 гектарын ажалдаан.

гигирөөн дериг-херекселдерин чаартырын айтып турар.

Анаа дүштүр алдыгы беш чылда тулут ажалдарын кайгамчык улуз программаны айыттыган. 1956—1960 чылдарда СССР-нин улус ажал-агынын талазы-биле күрөшкөн капитал салымшыкынарынын нити хемчөөл 990 миллион рубль хемчөөлгө (1955 чылдың июль 1-де турган өртөктер-биле алгырт), азы беш чыл чылдыңда болдогар 67 хуу хей хемчөөлгө тодоргайтынган.

Улетпүр бүдүрүлгенин хемчөөлүн улам ийи көдүлүдир чиг-этин, оттулар чүтүлдү, электроэнергияны чаз үнер-дестерин шийгээлди алыры-биле, хамаатын мурунда чүртүгүн чөөн талакы райондарын кайгамчык хей бойузе байлактарын мобилизация-биле чарыбас хол-баалыг. СЭБП-нин XX съездин эң чоокку 10—15 чылдарын дүргүзүндө СССР-нин чөөн талакы райондарында хемчүр даш тыкыжынын болган электроэнергия бүдүрүлгени талазы-биле чүртүгүн эң улуз таа-зын, чылда 15—20 миллион тонна шой бүдүрүр күчүгүгү үшү металлургия база-зын, а ол ышкан машина туудууну чаз төптөрүн тургузарын сорулгазын салган.

Экономика талазы-биле кол-кол капитализм чурттарын чедери болган өртөрү улус ажал-агынын бүгү адырларын улам-на сайыраңгай машиналар-биле болган механизатор-биле чегелгөөдө болган чайгышым чөк техниктиг дөңгөлөгүн оруктарынга чүгө болдунар аргалыг. Сокаал чөк техниктиг дөңгөлөгү бүгү үлетпүр бүдүрүлгенин улам ыңайыг өздөлдөш шийтирилчү чүтүлүп ол. Алдыгы беш чыл талазы-биле СЭБП-нин XX съездинин Директиваларында дөдү техникаже партиянын улганышкынын чуртуктыг-ландыр алгелеттиген. Электрификация-нын, комплексиниг механизациянын болган автоматчылыгы улам ыңай хөгжүлгө-ринге үндөлдөш бүдүрүлгенин техниктиг дөңгөлөгү бедик талазы-биле калыбас хемчөгөр, бедик бүдүрүлгүгү эң чаз дериг-херекселдерин негелдери, даштыгы өртөрүгүн болган техниканын чедикшик-нерин чогаалдыкты бөү-биле ажалдарын хемчөгөрү чаз беш чылда айыттылган.

СЭБП-нин кол экономиктиг сорулгазын

эң дүргөн шийтирилээр дөш демисежи — күш-ажалын бүдүрүлгүгүн чайгышым чөк бедик дөш ол-тур. Күш-ажалын бүдүрүлгүгүн бедикери социализмниг капитализмниг тиллөөлгө эң-ле кол чүгүл болуп турар деп улуз Ленин өөртөгөн. «Социализм күш-ажалын чаз, черде дыка бедик бүдүрүлгүгүн тургузар болза капитализмни шуугу тиллөөн туруп болуп турган шуугу тиллөө» деп В. И. Ленин бижээн. (Чогаалары, т. 29, арын 394). Ийчангап, күш-ажалды бедик бүдүрүлгүгүн чедип алыры социализмниг капитализм-биле тайбың экономиктиг чарыкыгын кол чүгүл болуп турар.

Улетпүр күш-ажалын бүдүрүлгүгүнүң дөңгөлөгүн талазы-биле СССР Барыны Европанын капитализмниг мурнакчы чурттарын шалда-ла четкеш өртөр, ийчангап жок АБШ-тан ам-даа хождуп турар. Алдыгы беш чылда күш-ажалын бүдүрүлгүгүн үлетпүргө 50 хуулан эвөөш эвөө, тууга—52 хуу, совхозтарга болган күрөшкөн кезде ажал-агы дузалал бүдүрүлгелеринге — барык 70 хуу, а холхозтарга — барык ийи катан бедикери көрүлгөн.

Күш-ажалын бүдүрүлгүгүнүң чүгө чаз күштүгү көдүрүлгүгүнү бүдүрүлгенин өздөлдөш талазы-биле оналгаларын күдүлгенин болган улузугу чагай байдалын улам ыңай бедикерин хандырып шыдаар. Чүгө нитинин күш-ажалын бүдүрүлгүгүнүң сокаал чөк өздөлдөш турда СЭБП-нин кол экономиктиг сорулгазын шийтирилгенер.

Оң-биле кады нитинин күш-ажалын бүдүрүлгүгүн улам ыңай бедикерин чүгө күш-ажалын техниктиг чегелгө-нишкенин өздөлдөш күсөл-биле эвөө, харын база бүдүрүлгенин бар чепсек-селдерин, бүдүрүлгө шөлдөрүн болган күчүдөрүн эң эки, улам-на боттут ажалдарын күсөл-биле, бүдүрүлгени эки организастаарын, күш-ажалы салгыла-чуртуну бедикерин, ажал хүнүн ажал ажалдарын, мурнакчыларын дуржулашын дегеренгел негелдериин күсөл-биле чедип алдынан туруп болуп деп чүрөн барымадалаа чогуур. Оң-биле холбаштыр күш-ажалды нормаларын экижерди болган ажал төлөвирин чүрүм-чүдүрү чүгүл ужуу-дузалыг.

СЭБП-нин кол экономиктиг сорулгазын шийтирилгелерге улуз ролду тускай ар-

Квартал планын куусеткен

СЭБП-нин XX съездинин төгүлүг шийтирилген амдырал кырынга бот-тандыр дөш Тес-Хем районун ыш ажал-агы черинин коллектив бедик көдүрүшкүндө ажалдап турар.

Алдыгы беш чылдың баштайгы чылы—1956 чылдың планын хуусаа бетинде куусеткен дөш коллективке социалисттик чарышты калбартканын түнелинде ыш ажал-агы чери (Директору эш Уланов, партия организационный секретары эш Соколов) бирги кварталдын бүдүрүлгө программасын 141,9 хуу куусеткенин, продукциянын бот-үнезин 10 хуу чийгеткен.

Ыш ажал-агы черинин чазаныга мастерская калбас херекселди кымыг-ларын бүдүрүлгө планын 126 хуу куусеткен. Ол ышкан ыш дилеринин болган белеткелерин планы ажы куусеткен.

Бүдүрүлгө ажал нормазын ажы куусеткен турар мурнакчылар хей. Ыш белеткелдинде эштер Бөрбү, Ызак, пилорама ажалдап турар эштер Соколов, Ватка коартада кымыг ажалын нормазын 120—140 хуу чедип куусеткенер.

Ийги кварталдын бүдүрүлгө программанын хуусаа бетинде куусеткен дөш коллектив май мурунун социалисттик чарышын улам-на калбарткан ажалдап турар.

3. САГААЧЫ.

темигилерин, бистин индустриявын мурнакчы тулутуларын, техниктиг дөңгөлөгүн организационный чаз мергежилди калбарткан белеткелерин ойноп турар. Совет Эмелинде ам бестин дөдү болган ортумак өртөрүгүн беш чартык миллион ажал тускай эртемнигилер ажалдап турар. Алдыгы беш чылда дөдү болган ортумак өртөрүгүн тускай эртемнигилер бедиктеп үндүргөн барык бүдүн чартык катан көдүлүдир, а ол ышкан аар үлетпүрүн, тулутун, транспортун болган кезде ажал-агынын адырларын бешки беш чылдыңда дөңгөлөгү барык ийи катан хей тускай эртемнигилер бедиктеп үндүргөн көрүп турар.

Бистин чуртуусу СССР-нин кол экономиктиг сорулгазын шийтирилгелерин оору-биле бурушпа дүргөн темпелер-биле чурт олутарын алдыгы беш чыл планынын талазы-биле СЭБП-нин XX съездинин Директивалары көрүтүп турар. Ону буржуаз парлагта бешки минин көрүжүгү таварышкан. Буржуаз парлагта совет беш чылдарга хамаарыштыр кыжырлыкын чүгө чуртаал, оларын боттамас чүгө деп чарлап турган шалда-ла өрте берген. Ам буржуаз экономистер болган бижикчилер СССР-нин чаз беш чыл планы «барыны талакы дөңгөлөгү экономиктиг эң улуз кыйгыргы болуп турар» деп чажырап аргажок дүрүлгө-ин-биле бижип турарлар. Англи монополияларын «Экономист» деп журналынын минин бижээни болза: «Россия чүгө хождугаг чурт турганында Европанын кайгамчык улуз үлетпүрүгү чүгү болу бергенин эвөө, харын Россия чоңуң кижэ бүтүрүгө оналгыг продукция бүдүрүлгени дөңгөлөгүн талазы-биле-даа барыны талакы чурттарын чедип эгелөөн көрүп болуп барык. Сокаал чөк өзүп турар совет экономика Барыны чүккө удуулангыштыр туруп турар».

Совет улус Коммунисттик партиянын улузугулазы-биле СССР-нин кол экономиктиг сорулгазын шийтирилгелерин, бистин чуртуусука коммунизм тургузарынга чүгүлгө чө-чала болуп алдыгы беш чылдың улуз чагай оналгаларын боттандыр дөш демисежди патриотчу көдүрүлгүгүн-биле калбартып турар.

А. КУЗНЕЦОВ,

экономика өртөрүлгенин калбартыг.

Продукциянын бот-үнезин чийгедир дээш демиселди күштөлдүрер

СССР-нин улус ажал-агынын хөгжүлгө-ринин алдыгы беш чыл планынын талазы-биле партиянын XX съездинин Директивалары үлетпүрү күчүгүгү көдүлгө-ринин, продукция бүдүрүлгенин көдүлгө-ринин, оң шынарын экижердинин болган бот-үнезин чийгедирин чүгүлгө сорулгазын салган. Директиваларга үлетпүр продукциянын бүдүрүлгени барык 65 хуу көдүлгө-ринин, үлетпүргө күш-ажалын бүдүрүлгүгүн 50 хуулан эвөөш эвөө бедикерин көргөн.

Улус ажал-агынын чайгышым чөк өздөлдөш бар курулуштарын чөп ажалдары болган чымыдагы иштик үнер дөштөрүн могай чөк дилеп тызгы чүгүлгө ужуу-дузалыг. Чымыдагы чүгүлгө үнер-дөш болза үлетпүр продукциянын бот-үнезин үргүлчү чийгедир болуп.

Күш-ажалын бүдүрүлгүгүн улам-на бедикеринге, продукция бүдүрүлгө чаккы хемчөөлгө чиг-этин, материаларын, оттулар чүтүлдү болган электрэнергияны чарыгдарын эвөөжөдиринге, администрация-өргөлө аппаратын чарыгдары дыка кымыраынга үндөлдөш беш чылдың дүргүзүлгө үлетпүр продукциянын бот-үнезин 17 хуулан эвөөш эвөө чийгедир деп сорулга салдыган. Бот-үнезин чийгедирин — социалисттик чымыдагы кол үндөшүн болуп.

Бот-үне болган саарыга чарыгдары чаккы болган тулук-на социалисттик ажал-агынын чымыдагы хей болуп. Улетпүр продукциянын бот-үнезинге дараалында кол чүгүлгө кирер: ажал төлөвир, чиг-эт, материалдар, оттулар чүгү болган электрэнергия, амортизация санамынын, бүдүрүлгени өргөлө баштаарыга болган продукцияны сайгарынга үнер чарыг-далдар. Бо чарыгдалар болза үлетпүр продукциянын бот-үнезин дөңгөлөгү болган хемчөөлн тодоргайлап турар.

Партиянын болган чазактын үлетпүр ажалдакчыларын мурунга салган чаз сорулгазы бүдүрүлгени улузугун улам экижерин, оң экономиканын ханы бил-ирин, бот-үнезин чүдүн тургустууларын ыш билерин негеп турар. Ол негелде Тыва област чурт үлетпүрүн ажалдакчыларынга бүрүн-биле хамааржы. Күш-ажалын рационалыг организастап, бүдүрүлгени сайыраңгайдыкты база иштик курулуштарын чөп ажаллап турган күш-ажалын бедик бүдүрүлгүгүн чедип ап турар бүдүрүлгө бесте бар.

Индиг бүдүрүлгелерге Кызылдың даарыгы комбинаты, аш-чөм комбинаты, ыш завод болган өске-даа черлер хамааржы. Бо черлер бүдүрүлгө шөлдөрүн чөп ажаллап, бүдүрүлгени технологиязын сайыраңгайдыкты турган күш-ажалын бүдүрүлгүгүн бедиктеп, оң түнелинде продукциянын бот-үнезин эвөөш чийгедир. Күш-ажалын бүдүрүлгүгүнүң бедикерин

болган бот-үнеин чийгеткен ажалчы-нарын ортумак ажал төлөвирин бедикер арганы база берген. Чижээ, Кызылдың даарыгы комбинатында күш-ажалын бүдүрүлгүгү 107 хуу, а ажалчынарын ортумак ажал төлөвирин 87,4 хуу болган. Маңаа бот-үне база эвөөш чийгедир. Бо чижээ күш-ажалын бүдүрүлгүгүнүң өздөлдөш темпизинин ортумак ажал төлөвирин өздөлдөш темпизин мур-нап турарын айтып турар.

Ийчангап эвөөш хей бүдүрүлгелерде байдал сыр өскө болуп турар. Күш-ажалын бүдүрүлгүгүн өздөлдөш темпизин ортумак ажал төлөвирин өздөлдөш темпизинден хождуп турар фактылар бар. Чижээ, Сарыг-Септин үлетпүр комбинатында күш-ажалын бүдүрүлгүгү чүгө 95 хуу болган, а ол-ла үдө ортумак ажал төлөвирин өздөлдөш 114,9 хуу, тодоргайлаарга күш-ажалын бүдүрүлгүгүн барык 20 хуу бедик болган. Мындыг ажал чийгетерин Токунуң, Барыны-Хемчигин районуну комбинаттарында көрүп болуп. Моңо хараазы-биле алы үнөп бүдүрүлгелерин продукциянын бот-үнезин аар болган. Продукция бүдүрүлгени чаккы хемчөөлгө күш-ажалын чарыгдары ында дыка улуз. Ол чөпү продукциянын бот-үнезин аартадырынга чедирген.

Продукциянын бот-үнезин чийгедир дөш кызымаккай демиселди чуртуканын түнелинде Кызылдың ыш заводунуң коллектив пландан дашкаар ыш мурун рубльдин оруктары алган. Продукция бүдүрүлгени чаккы хемчөөлгө күш-ажалын, материалдарын, дузалар чүдүлгө-ринин чарыгдары дыка кымыраынга бот-үнеин чайгышым чөк чийгедир арганы ыш заводунуң коллективинге берген. Бот-үнеин чийгедир дөш социалисттик чарышты калбартканын база ону үр-түнеин боттандыр турарын бүдүрүлгелерин орукталыг ажалдарыга улуз ролду ой-нап турар.

Бүдүрүлгени курулуштарын чөп ажалдарын чөп салбас чүгө нити көрүлгөлө кымыраалык турар бүдүрүлгелер бот-үнеин чийгедирин планы күтүстөмөй турар фактылар хей. Чижээ, Сарыг-Септин районуну комбинатында ыш заводунуң кымыр станоктарын дозу күжү-биле ажаллап, чазаккы кымырларын хол-биле кымыр турар. Комбинаттын туулу кымыр агрегаты тургустуулаан. Моңо хараазы-биле туулуларын өртөрүгүн хол-биле хеп-теп турган. Бо бүгү продукциянын шынарынга багай болурунга, оң бот-үнеин аартаарыга улуз саздарыг болган. Комбинат өртөрүн чымын 89 муң ажал рубльдин каражазын үндүргөн.

Аныяк авторлар-биле ажалдаар

Совет Тыванын ажалычы чоңарынын, оң иштинде аныяк өскөниг чечен чогаалче хандыкшымы дыка өскөн. «Тыванын Аныяктары» солун аныяк өскөниг чечен чогаалга сонугурамын улам хайныктырап, оларын чогаалдык талантынын детайл хүлөөлгө.

Солунуң арынарында литература чогаалдарын үнөй турар деп болбас. Очул-дуга-даа, областтыг авторларын-даа чогаалдары үнөп турар. Эрткен чымын Говарт Фастын «Саймас Тибермен» деп романында «Даш» деп чедиги эгелден үндүлүп, Л. Починаловтун «Далар болган ымырал чуртунда» деп чогаалын, В. Каверинин «Ажы ном» деп романында «Шыгыг эргиле» деп үндүлүп болган оң-даа өске эвөө хей очугаларын парлап үндүргөн. Оң аныя О. Саган-оолдун, С. Сарыг-оолдун, Ю. Көнгөштин болган О. Суванкитин чаккы чогаалдарын өртөрүн чымын солунуң арынарында парлаан.

Ийчангап «Тыванын Аныяктары» солун чүгө барык колдуунда очугалдар чогаалдарын болган областтык чаккы дуржулагыг чогаалчыларын чогаалдарын парлап үндүрүлгө кымыраалыктын турар. Оң өскө парлап үндүрүлгө чогаалдар азы талантынын чечетелиг турар аныяктарын чогаалдары чөк бе? Ол чер-ле индыг эвөө. Чечен чогаалдарын бижип турарлар аныяктарын аразында хей. Олар боттарынын чогаалдарын «Тыванын Аныяктары» солунуң редакцияныч хей-биле чорутуп турар. Ийчангап ол чогаалдар солунуң арынарыга барык көзүлгөй турар.

Эрткен чымын ында «Аныяктарын чогаалдыгалары» деп улуз өгө-биле шүдүлгө парлатынын үнөп. Ол дөргө чүгө Ю. Көнгөштин шүдүлгөри болган.

Солун илеткел

СЭБП Тыва обкомунун бирги секретары эш С. К. Тока чоокта чаз Барыны-Хемчиг районун «Ленин орук» колхозунга чоразан. Колхозта партия организационный, колхоз баштаар черинин, кезде Советтин, школынын ажал-чорудугулазы-биле танышкан соонда колхозчуларга СЭБП-нин XX съездинин ажалын түнелдериин болган моон сонгарын сорулгазын дугайында эш Тока илеткел кылган. Областын мурунда салдынын турар сорулгазын чугаалаан, эш Тока Хову Ажалын комбинатынын тууду доозарын, областтын төвүндө улуз дөңгөлөгү, хлөб, пиво заводтарын, бус күжү-биле ажалдар электростанцияны, кезде ажал-агынын септеге заводун болган өскөлөрүн-даа тургузарын, районнар төптөрүн чөпжэ

Ю. Көнгөштин назм талазы-биле аныяк шыны. Ийчангап ол чаз эгелеп бижип чорутуу аныяк шүдүлгө эвөө, а областты дуржулагыг чогаалчыларын бирөөн деп номчукчулар санап турар.

Бо чылдың март 15-те үнөп номеринде литература арын редакция организастап үндүргөн. Ол арында Б. Кузнецовун бир шүдүлгө эвөөн база-ла чымыдагы номнар кылдыр үнөп Ю. Көнгөштин, С. Сарыг-оолдун болган О. Суванкитин шүдүлгөри үнөп. Мен оларын шүдүлгөри парлааным буруу шалпайн тур мен. Ол харын эки-ир. Ийчангап чаз эгелеп чорутуу аныяк авторларын чогаалдарын парлаан литература арынарын болган литература буудунарын организастаайн турары хомудачыг.

Бо чүгө мындыг болуп турары? Бо айтыргынын харыны билдингир: «Тыванын Аныяктары» солунуң редакцияныч чечен чогаал бижип турар аныяк авторлар-биле барык ажалдап турар. Херек кырында аныяк авторларын чогаалдарын редакция шыгалыг-шыгаш, адал сөздөлдө чедип кылдырмаан-дыр, «ам-даа чиг-дир», «катан кылмыр» деп эргелгө харылап турар. Чедип кылдырмаан чүгө чогуу чүгө, «чиг чүгөн» канчаар «быжыраары», катан канчаар ажалдап кылдырып дөң чийгетип айтыргыларын редакция тодоргай таймбырап бербейн турар.

«Тыванын Аныяктарында» бодаарга, харын «Сылдысчыгаш» эгелеп чорутуу аныяк авторларын чогаалдарын хей-биле үндүрүп турары өртөрүгүн. Аныяк авторлар Молдугу, Күстүгү, Барш-пай болган оң-даа өскөлөр «Сылдысчыгашты» дамчыштыр номчукчуларга бий-дир болу бергенер. «Тыванын Аныяктарынын» ыңчаар детайл, номчук

Бүдүрүлгени технологиязын сайыраңгайдыкты, чүрөн үрей кылыр чорутуу сокаалды талазы-биле хей-хей бүдүрүлгелер шийтирилчү хемчөгү албайн турар. Техноруктор болган мастерлер продукциянын шынарын бедикерин ажалчынарыдан негелей; бедик продукцияны саарылгаже ышнал чөк үндүрүптер чийгетер бар. Мындыг фактылар Кызылдың мебель фабрикасында, Чадзанын райүлетпүр комбинатында турган.

Бот-үнеин чийгедирин дугайын чугаалап турган калыган чуртунуң сагымынын өргөжөк чугулазын айтыр керек. Калыга дөргө бот-үнеин үргүлчү чийгедирин чүгүлгө негелдериин бижээ. Ийчангап-даа бо негелден чүгү үлетпүрүн чаккы бүдүрүлгелеринде багай боттандыр турар. Канды-бир продукцияны бүдүрүлгө чиг-этин, материалдарын дөңгөлөгүн хемчөөлгө ажал чарыгдары чарыгдары Чадзана, Кызыл-Мажалык райүлетпүр комбинаттарында бар. Калыган чуртуну шыгыны салгыр дөш база продукция бүдүрүлгө чиг-этин, материал

Америк монополияларның хоралыг колгаарлаашкынынга удур демисел

Латин Американың эң улау чурту — Бразилияны президентинин бичикти атында Жуселино Кубичек апарган. Бүгү чурттарда калбак хей-ниини ол фактыны Бразилияда бодунун күрүнесинин хамаарышпас болгаш тайбын хөгжүдөзүн хандарынычте чүткүлдүг бөлүктөрүнүн туржунун күштелгенинин херетини деп үнө-лөз.

Бразилияда барык-ла 60 миллион кижи, тодоргайлаарга, бүгү Латин Американың чонунун үштүн бир кезинден хейи чурттар турар. Ол болза ажалгыч калмак бай-калдарынын курамыры хей, гидроэнергиянын үнө-дөстөрү чүткүлдүг, аэрга-эки-мичери дегем, хөрүн үнүш-дүжүктөр чурт бөлүр. Делегейде демір рудасынын кура-мырынын 20 хуузу Бразилияда бар деп санап турар. Ол чурттуң деискееринде нефтинин чөйрө хей. Радиоактивтик мине-ралдарнын курамыры база-ла улау. Гидроэнергия курамырынын талазы-биле Бразилия делегейде дөрткү черин, кофе бөдүрү талазы-биле — бирги черин, а хө-нөк бөдүрү талазы-биле — дөрткү черин ээлет турар.

Мычала-даа даштыкы монополиялар-ның хей чылдарда тергилдешкени Бразилиянын экономикалык чыгыс талазы-ча болгаш чыгыш-дулуу байлыгын бодурушкан. Улетпүр хөгжүдөзүндө сөөлүг он беш чыл дургунда чедип ал-дыган чамдык чедипкинер туржак, Бразилия хожуангай, чер ажалгыч чар-тык-феодал хевирин болгаш чонунун амы-рал дөңсөөн дөңсөө куу агарыг чурт бөлүшкөн турар.

Бразилиянын чонунун дөрттүң үш кези кезеде чуртат турар. Көзө ажал-агында улетпүргө бодарга 8—9 катат хей ажалгыч чоннар ажалган турар. Бразилиянын экспорттун 60 хуузу кезе ажал-агынын продукттары ээлет турар. 170 муң улау өңүткөчөри чирин илти шөлүнүн 3/4 кезеде ээлет турар, мычаарга 65 ажал-агылар калып-ла 100 муң га ажал турар ажалгыч чөйрө ээлет турар. Оң-биле чергелештир кезе рай-ондарын чонунун хей кезинде бодунун хууда чери мындай чок болуп турар.

Бразилиянын кезе ажал-агынын хожуангайын дугайын, чижэ, мынды саннар чугаалап турар: бодуураадып турар шөлүн 87 хуузуна калып-ла машиналарын ажалгайын турар: чуртта чүткө 27 муң тракторлар бар, хепте мын-чага чедир кезе ажал-агынын кол чеп-сө болушкан турар.

Бразилиянын улетпүрүнүн хөгжүдөзү шөлүг эвес. Улетпүр бодуураадып улау илти национал оргуунын 20 ху-зунан ашпайн турар. Бодунун эконо-миканын байды-биле алырга Бразилия херек кырында америк улетпүрүнүн чиг-от бөр кезунда болуп турар.

Импералисттик чурттарнын ээсөөгөс политикалык түнелинде Бразилиянын экономикалык кол адылары даштыкы, колдуунда-ла америк капиталын хама-рылазынга киргенер. Ол чуртта 400 ажал америк компаниялар хөдөлүн турар. Олар электростанция бодуураадып болгаш хууадызын, чөм болгаш химия улетпү-рүн, каучук болгаш цемент бодуураадып, хөвөс бодуураадып болгаш саарыга-зынын хей кезин контролдап турарлар. «Лайт» болгаш «Бонд энд Шейр» деп аме-рик тресттеринин контролун алаанда Бразилияда электростанция бодуураадып-нин 87 хуузу турар турар; «Ариу», «Сифт» болгаш «Вилсон» деп компа-ниялар эйт продуктуларын бодуураадып-нин 91 хуузу контролдап турар; Бразилиянын каучук бодуураадып-нин 86 хуузу америк компанияларын холунда туруп турар.

1952 чылда Бразилияда америк капитал салышкыны бүгү-ле даштыкы капитал салышкынынын 70 хуузу болуп турган. Сөөлү чылдарын дургунда олар оң-даа улам өскөн. 1953 чылда Бразилияда хөдөлүп турар америк компаниялар-нын чүткө дорт капитал салышкынынын 30,5 миллиард куруейро, аян 1,630 мил-лион доллар чөдө берип турган.

Шак ол капитал салышкынынын американнар канчаар-да ажал хей кон-чанын ап турар. Чижэ, «Дженерал мото-р» Бразилияда кончалары АБШ-таа-зынга бодарга 5 катат бөдүр болуп турар. «Интернейшнл бизнес машин» компания 1953 чылда Бразилияга салган капита-лында 115,5 хуу кончаа алган. Бразилиянын байлаан маучи ап турар «Алю-минийум импорт корпорейшн», «Бетелем Бразилиан и К» болгаш чамдык еске-даа америк компанияларын кончалары оң-даа улау.

Ол кончалар канчаар-да ажал улау даштыкы капитал салышкынынын болганын харазы-биле Бразилияда чаа даштыкы капитал салышкынынын өздүгүн олче чаа капиталдарын кирери-ни күтсө-биле эвес, а америк кончалар-нын чамдык ажалгаарын күтсө-биле болуп турар. Чүткө 13 чыл дургунда — 1939 чылдан 1952 чылга чедир — ка-питалдан кончалар болгаш Бразилияда үн-дүр сөөктөн оргуларга ол чуртче дашты-кы капиталдын киринининден 8 ка-таптан артык хей болган.

Америк монополиялар Бразилиянын даштыкы салым контролдап турарлар. Олар Бразилиянын чиг эдинин өртөн ку-дуладыр доктадып, Бразилиядан садып

алган чиг-оттен кылган боттарынын ба-раанынын өртөн бедипин турарлар. 1939 чылда Бразилия 1 автомобильге 20 шоодай кофе төлөр турган болза, 1949 чылда шак бинды автомобильдин өртөн-гө 200 шоодай кофе төлөр кылдыр өө-берген. Америк рыноктан Бразилиянын хамаарышкынын харазы-биле оң са-дым улау когаралга таваржып турар. «О Популар» солунуну бижээнин бөдүр-алырга, Бразилиянын АБШ бодунун рыно-гу кылдыр хууадыган, Португалиянын колониалдык тергилдешкенин үнөнде ачаа турган байдалды катат тургускан.

Бразилияда элбек болуп турар страте-тик болгаш атомнуг чиг-отче американнар онза сонугадып болуп турар. 1953 чыл-да Бразилиянын экспорттаар бүгү марга-несинин 98 хуузу болгаш сылаадын 96 хуузу үнүр сөөртүп апарганнар; Бразилиянын бериллийин, козубийин, литий, молибдендин, цирконийин, а ол ышкык монаит саймын (атомнуг энер-гия бөдүренин херектөөр чиг-от) экспорттун дөгөргө АБШ-че кырып тур-ган.

Бразилиянын экономикасында быжыга берген америк капитал Бразилиянын на-ционал капиталын болгаш улетпүрүнүн чуртка онза чугула адыларын хөгжү-рүнө шактыктап турар. «О Популар» со-лунуну бижээнин бөдүр-алырга, «Бразили-яда улау улетпүрү тургузарын Морган-нар, Меллоннар, Рокфеллерлер, Дюпоннар сонугураадып турарлар. Оларга эвези хууаада чижээнгей-биле салып ал-мыр болгаш Бразилиянын бөдүс байлак-тын бары-ла халакса алган, ол-ла бай-лактардан кылган өт чүдөдөр бразили-янык келерге аар өртөккө сонда кэп сонор төлөдө оларын Бразилияда үнүр сөөртүп алыр сонугураагыч болуп турар. Бразилиянын экономикасын Уолл-стрит үштөн апкан болгаш хооураадып каапан».

Бразилиянын экономикасында хей чылдарда даштыкы капиталдан хамаары-лагыг турган чөйрү чуртка аар-бөсө ур-жуктук болган. Экспорттук америк рынок-тук хөвөгүн чыгырган чорук бараан курамырынын эиде мөңдөткөчөргө илти болган. Сатынмаан миллион-миллион шоодай кофе екскаватор чынып турар, ону экспортташ чурт даштыкы валютанын 2/3 ап турган. 1955 чылдын дүжүдүнөн ам-даа 250 муң шоодай кааза сатынмаан, оң доктааткан өртө улам кудулап турар. Ажалгыч калмактарын садар өртөс кон-чүт куу. Чуртта валюта чедипшөөн. «Тайм» деп америк журнадын саваанын бөдүр-алырга Бразилиянын даштыкыга өртөс 1,7 миллиард доллар, оң иштинде Каттышкан Штаттарга—900 миллион хире доллар бөп турар.

Саарыкта саазын ажаа кончүг дүргөн эидери өскөс, куруейрон садып алыр адыры кудулап турар. Республиканын президентин Жуселино Кубичек чоокта чаа радиога чүв чугаалап тура, чуртта саа-хөвүн байдалы «эң-не берге болуп турар» деп демгелзген.

Чурттуң экономика талазы-биле хожу-дангай чорутуун, оң даштыкы капитал-дан хамаарылагыг чорутуун уаурунда бразил улау аар-берге когаралдарга та-варжып турар. Бразилияда бараан өртөс уржукту улаадып турар. Чонун садып алыр мычал-шын кудулап турар. Тускай динчаларын бөвөн алаа көргө, 1954 чылдын май 1-хи 1955 чылдын декабрь 31-ге чедир Бразилияда амыдыралдык өртө-түз 45 хуу өскөн. Бо чылын өртөк-тер база дагы өскөн. «Коррейро да манья» солунуну бижээнин бөдүр-алырга, январын чүткө каш хуучун дургунда Рио-де-Жанейрода 4 кижини өт-бүзүн амыдырап минимүү 600 куруейро не-мештир өө берген.

Уржукту-ле тогтотур чөмөнчөс чорук — бразилиячирин доктаамал улау. КНО-нун ажал-чөм болгаш кезе ажал-агы ай-тырыларын талазы-биле Организация-зын (ФАО) медээни бөдүр-алырга, бразил киж хуңе тогтотур чөмөнчөргө өртөккө чугулазынга бодарга, ортумаа-биле 4,5 катат эвези калорий ап турар. Бразилияда школа назымг урууларын 85 хуузу даалы ашпач чорук. Мычанга-маш Бразилияда өлүр чорук, ылангыч урууларын ортуунда канчаар-да ажал хей. «О Глово» солунуну бижээнин бөдүр-алырга, 42 секундта иштинде чуртта 1 чаш уруг өлүп турар. 3р кижин-дерин назымг уууну ортумаа-биле 33 харын ашпайн турар. Чуртта чурттаар байжынар чедипшөө. Хоораларда чурттал-га черлеринин 40 хуузу багы казанактар ийикке, азы барактар болуп турар. Бразилиячирин 60 ажал хуузу бижик бил-бес. Чурттуң 13 миллион киж чурттап турар сонуг-чөм талазында бижик билбес чорук 80 хуу чедип турар.

Бразил улау ол бүгү-биле өтөжиш шы-давес. Ажалгыч чондарын байдалын эки-жидеп дөп, Бразилиянын хамаарышпас чорук дөш массалык демисел чуртта өүп турар. Ажалгыч анын шимчээни-нин кабарышкынынын дугайын чижээ-лөргө, стака демиселин өтүшкүнү хе-ретилеп турар. Ажал соксаткан ажал-чынарнын саны 1951 чылда 300 муң турганын биле деңгээрге 1955 чылда 1,5 миллион ажал киж болган. Стакалар-нын хей кезин ажалчынарнын тилгел-гени-биле дооулган. Бразилиянын профви-

лел организацияларын удурутчуларын шимтири-биле бо чылдын февралда өң-не биче ажал төлөварин 80 хуу бед-дер дөш национал кампания калбаа-биле өгөлзөн.

Тараачын массалар аграр реформазын чорудар дөш демисежин турарлар. Ол ре-форманы демократтыг өгөлгө чорударын негзөн петицияга ат салырын чымын бү-гү чуртта чорудуп турар.

Чурттуң америк монополиялардан ха-маарылагыг чорутууга улау демиселге Бразилиянын бүгү-ле демократтыг болгаш патриотчу күштери каттыжып тура, оларын аразында национал буржуазия-нын калбак бөдүктөри база кырып турар. Бразилиянын национал хосталгазы дөш демиселдин Эвилелинде генералларын тө-лөзөкчилер, хей-ниинини көсү ажал-дакчылар, сенаторлар, конгресстин депу-таттары кырып турарлар. Ол эвилел бо-ла, даштыкы кулаанын база Бразилия-нын бөдүс байлактарын америк монопо-лияларын араатангыт бөдү-биле мөчтөни-ниң аар-берге уруктарын ууттаар дөш демисежин турар. Бразилиянын национал хамаарышпас чорутуу камгаалар деп са-налган элзэн хей конгресстер болгаш конференциялар ол чуртка болуп өрткө-лөн. «Амазония камгаалан национал конференцияга» ол районун бөдүс бай-лактарына бүгүн контролду тургузар дөш америк монополияларын ордал-жышкынарынга удурулган ол конфе-ренцияга, база америк экселден «Нефть каазаарынын национал конгрессинче» онза кичтөнгөй хаара туттунган.

Бразилиячирин национал хамаарыш-пас чорук дөш демиселин чугула та-ларын бөззөн болза чурттуң бөдүс байлактарын националистаар дөш мас-салыг шимчээни болуп. Бразилиянын нефтинге күрүнө монополиязын тургу-зарын патриотчу күштер чедип алганнар. Ам оларын күжөнишкенин атомнуг чиг-отке күрүнө монополиязын тургу-зарынчте улаадып турар.

Имперализмче болгаш реакцияга улау демиселин чорудулазынга улаусу болгаш патриотчу күштерин чыгыс өң өзүп, быжыгып турар. Ол чорук 1955 чылда президент сонгудаларын үнөнде то-ларай көзүлгөн. Сонгула каманиязы-нын үнөнде патриотчу болгаш улаусу күштерини кампанияга детенирген чөп үзөлдүг коалицияны тургустунган, ол коалицияга социал-демократтыг пар-тия, бразил ажалгыч-партия болгаш еске-даа чамдык политиктиг организация-лар киргенер. Чонун калбак массала-рын хайныктырып үндүргөн «Национал-дык улаусу ажалгыч шимчээни» деп организация база-ла чугула рольду ой-наан. Сонгудаларын түнелинде чурттуң патриотчу күштери тилзэн. Оларын кандидаттар — Кубичек биле Гуларт ре-спубликанын президентинин болгаш ора-жакчын президентинин элзэн хуаалге-лин ээзөнгөн.

Совет Эвилели биле болгаш улау де-мократиязын чурттары-биле дипломат-тыг болгаш садыг харылааларын катат тургузар дөш шимчээни Бразилияда калбарып турар. ССРЭ-биле салыгаалар чорук Бразилиянын чамдык элзэн нын-гы экономикаг бергелдешкенин ун-туу болгаш чурттуң хамаарышпас чо-руунга, база дешигелзине илти бөдүр-лөп хей-ниини бөдүктөрүн дика хей бөдүктөри санап турар.

ССРЭ-биле, Кыдат Улау Республика-биле болгаш улау демократиязын чурт-тары-биле садыг харылааларын тургузарын дика хей көсүк политиктиг ажалдакчы-лар, оң иштинде 38 сенаторлар, Бразилия-нын эң улау улетпүр ээи — мурунда губернатор болгаш республиканын прези-дентинге кандидат чоран Адемар де Баррос, конгресстин депутаты Абуар Бас-тос, мурунда саа-хө министр чоран Освалдо Аранья олар негеп турарлар.

Бразилиянын национал конгресстин де-путаттар палатазынын даргазы Флорес да Кунья ССРЭ-биле салыгы саймрадыр дөш негелден деткин чүв чугаалаан, медегелзген болза: «Совет Эвилели биле садыг харылааларын катат тургускан, бис-тер улаустар аразында дүшүрүлүп чорук-ту чавырлыларын ору-биле улам бургунаар чорук бис деп санап турар мен... Совет Эвилели биле бистин хары-лааларымыз болза, еске калып-даа чурт-биле харылаабыз ышкыш, экономика бол-гаш култура-да, дипломатия-да талазы-биле дөш болуп ужурау».

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелин Даргазы Н. А. Булганин «Висно» деп америк журнадын редакторуну ай-тырыларынга харызында Совет Эвиле-ли Латин Американын чурттары-биле кайы-кайызынга ажалтын барымдаан салыгааларын саймрадыр дөш туржук тур болгаш дипломаттыг хары-лаалар ам-даа чок чурттар-биле нын-гы харылааларын тургузарынга бөдөн деп медегелзген Бразилияда калбаа-биле де-мегелзеп турар. Национал конгресстин соци-ал-демократтыг партиядан сонугтан де-путаты Рамьер Маскил «бир эвес Совет Эвилели биле болгаш социалисттик лагерь-ни чурттары-биле бөдүрүн харылаа-ларын катат тургузарын базым кылар деп медегелзген».

М. АРТОШЕННОВ.

Румын Улау Республиканын суурларында ам 3.700 ажал култура бажыныры, номчулга бажыныры, кымы булуунан санатынын турар. Чуртка: Бакуу областын Ракзуну суурунда култура бажынында. Та-раачын аныкчтар оларын эжини свирелге ойлап олуарын улау сонуг-гал-биле динчап турарлар.

Румыниянын парламта агентилелин фотоу.

Кыдатта машина тудуунун хөгжүлдөзү

ПЕКИН. Сяньхуа агентилелин дин-чап турарын бөдүр-алырга, бо чыл-дын Кыдаттын машина тудуунун улет-пүрүнүн бөдүрүн үндүрүшкүнүн хөм-чөли барык-ла 60 хуу көздөр. Чурттуң машина тудуунун бөдүрүгелери 15 муң киловатт күчүгү турботогераторун, металлургия улетпүрүн херекит прокат дериглерин, аар деңизик чүктөр сөөрт-рүнге херекити демір орук платформаларын, тракторларын бөдүрүн үндүргөн тур-рар.

Машина тудуушкунун чаа заводтарын тудуу-биле холбаштыр ажалдап турар заводтарын эме чаартыр болгаш калбарган турар.

Кыдаттын пөс-таавы улетпүрүнүн мурнакчыларынын хуралы

ПЕКИН. Сяньхуа агентилелин дин-чап турарын бөдүр-алырга, Пекинде пөс-таавы улетпүрүнүн мурнакчыларынын чөвүлөс хуралы ажалтунган.

Чөвүлөс хуралга чүв чугаалаан КУР-нун пөс-таавы улетпүрүнүн министри Цзян Гуан-хайнын демгелзген болза, бо чылдын хөвөс-саазын кылыгыг пөстерин

Бо чылдын пөс-таавы машиналарын тудуушкуну калбаа-биле хөгжөз турар. Сөөлү беш чылдын дургунда Кыдатка пөс-таавы машиналарын заводтары чартык миллион ээринтерилг машина-ларын бөдүрүн үндүргөн, оларын 40 ажал муң станоктары-биле 20 чаа пөс-таавы фабрикаларын хөдөз. Бо чылдын эрткен чылга дөмөйлөргө 176 хуу хөй пөс-таавы станоктарын кылган турар. 1956 чылда чаа деригелерин бөдү-рүшкүнүн шимчээни алган турар.

Кыдат конструкторлар бедик бөдүр-чүлүг чаа машиналарын тургузуп турар. Чаа автоматчытыг пөс-таавы дериге-рин бөдүрүн үндүргөн база шимчээни алган. (СЭТА).

Чехословак хамаатыларын төрөөн чуртунче өөп кээп турары

ПРАГА. Чехословакиянын телеграф агентилелин динчаканын бөдүр-алырга, шаанда даштыкы чурттарче чо-руй баргылаан чүс-чөс чехословак хама-атыр сөөлүг үш айларын дургунда Чехословакия эеп келгилзген. Чехослова-кия эеп келир хамаатыларын хандыр талазы-биле комитеттин алынга бөдүрүн төрөөн чуртунче эеп келирин дилзэн он-он билириникин болгаш чагаалар кырып турар.

Чоокта чаа Чехословакияга колдуунда Барын Германияга турган кижилерин улау бөдүр келген. Оларын хей кезин чурттуң бөдүрүгелеринде ажалдай бергенер.

Муруну Америкадан, Канададан, Авст-ралиядан болгаш Европанын еске-даа ку-рунелеринден чехословак хамаатылары-нын чаа бөдүктөри чоокку хунерге көзө деп турар. (СЭТА).

КУР-да бирги трактор заводунун тудуу

ПЕКИН. «Женьминьжабао» солунун дамычканын бөдүр-алырга, Лоян хо-райнын чоогунда чурттуң бирги трактор заводунун тудуун чорудуп турар. Заводту аылткан хууаазынын бетинде чартык чыл бурунгаар ажалгага кылар деп ху-дээлени тудуулаар алгаш КУР-нун улау

ажыл-агынын хөгжүдөзүнүн бирги беш чыл планын хууаа бетинде күтсөдир дөш чарышты калбартырычте КУР-нун еске-даа бөдүрүгелеринин ажалчынын кийгитганнар.

(СЭТА).

Югославиянын автомобиль улетпүрүнүн хөгжүлдөзүнүн планы

БЕЛГРАД. Югославиянын агентилелин эконо-миктиг бөдөлгөсүнүн медегелз турарын бөдүр-алырга, 1956 чылга чедир юго-слав автомобиль улетпүрүн хөгжүдөзүнүн планы ажалдынын кылдыган. План болза, мотоциклдерин өгөлзөп чүкү авто-мобилдеринге чедир транспорт сөөрткүч-лерини бүгү-ле хевирлерин баш улау кө-рүп турар.

План бөдүр-алырга, чикк автомобиль-дерин бөдүрүгелзип чылда 1 муң турга-

нындан 12 муң автомобиль чедир өзөр. 1965 чылга чедир югослав автомобиль улетпүрү 0,5—1,5 тонна чүк сөөртүр 4 муң хире автомашыналарын, 2—4 то-на чүк сөөртүр 6 муң хире автомобиль-дерин, дөртөн ажал тонна чүк сөөртүр 3600 хире автомашыналарын кымын үн-дүрүп турар апар. Ол ышкы чылда 570 автобустарын кымын үндүрүп турар апа-рын баш улау көргөн.

(СЭТА).

Албаннаар бажынарнын, чуувду төгөр онгарларын чогуур өйүндө аштаар

Покта, едөкте, хире халдавырлыг аарыларын: ижин тифини, ижин аарынын, паратифти, ол ышкы кыжаны болгаш еске-даа аарыларын микробтары бар турар.

Хир довурака, синиякеш, кукувтарда болгаш хөвөстөрдө сугларын хир-лендирер. Довура-биле хирелген суг массалыг аарынын үндүрүп болур.

Албаннаар бажынарнын талаанын хирлендирер. Идикти дууламчызы-биле халдавырлыг хир чурттаар бажына келдиин, ыччангаш бажык иштин кургыта ширбирге довура-биле кады аш-чөмгө, савага чышынар болгаш ол ышкы дүмчү уттерин, аастарын дамыштыр кижини иштинге киреп болур. Бичин уругтар шала кырынга сожп чораз бөдүрүн аскычте халда-выр кырып болур.

Бажынар чаны болгаш кудуучу арыг болган тудум-на халдавырлыг аарылар эвези болур.

Аарыларга улау корук-чурум дөш демисежидер.

Арыг-шевер — кадык чорукту үнөзенин.

Тыва областын санитар-чырыдышын бажымы.

Болгариянын судно тудуушкунунун чедишкени

СОФИЯ. Судно тудуу — Болгариянын улетпүрүнүн чаа адыры. Куртенин Димитров атыг судно тудар чери Болгария-нын садыг флотунга херектөөр оң-он да-лай судноларын кылган. Бо чылдын судно тудууларын ортумаа тонажын бараан бо-лаш кижилер дажык судноларын хейт-биле бөдүрүлгө кирер. Оң-биле кады ырак чорукка кижилер чедир бүгү талазы-биле эитиг суднолар, а ол ыш-каш хөмчүн тускай танкер суднолары, суг-га чорутур мастерскалар тудуушкунунга бөдөлгөс өгөлзөн. Судно тудар чер дашты-кы чурттарын чыгымын бөдүр-алырга база кылар. (СЭТА).

Араб чурттарынын лига Чөвүлелин сессиязы ажалын дооскан

КАИР. Марттын 29-нан апрелдин 12-ге чедир Каирге араб чурттарынын лига чөвүлелин сессиязы болуп өрткөн. Оң-биле чергелештир лиганын политиктиг болгаш еске-даа доктаамал база тускай комитеттеринин хуралдары болгулаан.

Лиганын чөвүлелин болгаш комитет-теринин ажалдарына оң кешителери болуп турар 9 араб күрүселерини шүтү-зүнүг төлөзөли киришкенер.

Тунистин болгаш Марокконун хамаа-рышпас чорутуу хуаал чөйрү турарын дугайында резолюцияны араб чурттары-нын лиганын чөвүлели хулап алган. Ол чурттарын боттарынын национал кү-өл-соруугаларын долгуз-биле боттаа-дырынга оларга дуза чедиренинге бе-денни чөвүлелин кешиткенин илереткен-ер.

Солуннарын бижип турары болза, Ал-жирде Француз эрге-чагырааларын үлгө-дишкенин политиктиг комитет буруу шаап көргөн болгаш алжир улустун хос-талгалы демиселин детип турарын иле-реткен.

Ол ышкы политиктиг комитет КНО-нуа чингиле секретары Каммершальдин Чоокку болгаш Ортаадын Чөөн чүккө е-лирини дугайында айтырыгы чугаала-жын көргөн.

Политиктиг комитет Оман княжествозун англичанарын өгөлзөп алганы-биле холбаштыр Пеменин муруну чүткө бай-далы чугаалажын көргөн, араб чурттар-нын лиганынын төлөзөли Оман болгаш Маскат хааннашкынарыча чорудар деп шимтирилзген. Чөвүлө ол шимтирлп чүткүлдү көргөн.

Араб чурттарын лиганынын кешитү-нери күрүнеер Вьетнамын Демократтыг Республиказын хулап көөр уаурулуг деп лиганын политиктиг комитетин докта-лашкан деп солуннар меделеп турар. Азия болгаш Африка чурттарынын Бандунг кон-ференциязынын бир чыл болган онга алар кылдыр апрелдин 18-тиң хуңун